Краището Бабекъ въ Родопскитѣ планини.

Отъ Хр. П. Константиновъ.

Между затънтенитѣ и неизвѣстни още покраини въ вжтрѣшностьта на обширнитѣ Родопски планини, на първо мѣсто може да се тури недостжпното за вънкашния свѣтъ краище *Бабекъ*, или както нѣкои го наричатъ *Бабешкитѣ колиби*. Това краище, което обема обширно пространство по върховетѣ и расклоненията на западния Родопски гребень, се състои отъ едно село и нѣколко стотини колибака,[1]) распръснжти и отъ двѣтѣ страни на вододѣла на Марица и Места, върху едно планинско пространство, което едва би се заобиколило въ продължение на 30—35 часа. Ст. Захариевъ нищо не споменува за тая покраина въ описанието на съсѣдната Т. Пазарджикска кааза. Въ Австрийската карта на Генералния щабъ, цѣлото пространство, върху което сж распръснжти Бабешкитѣ колиби, личи като ненаселено; указано е, и то погрѣшено (вмѣсто Бабекъ, написано е *Бабнякъ*, както е копирано и въ най-новата карта на България, издадена отъ Я. Ковачовъ) само селото, което носи името на покраината. Подлежи на съмнѣние, дали и самото Турско правителство е знаяло, до русско-турската война, за сжществуваньето въ западнитѣ Родопи на повече отъ 3000 колиби, съ едно първобитно население отъ 15—20.000 души. Европейската комисия, която възъ основание на Берлинския договоръ е опрѣдѣляла граничната линия между Ист. Румелия и Турция, за първъ пжть е распитала за имената на нѣкои колибаци по и близо до водораздѣлната чърта на Марица и Места и ги е отбѣлѣжила въ картата за границата между Румелия и Турция. Въ тая карта намираме указани, макаръ съ погрѣшени имена, колибацитѣ: *Ула-Колибелеръ* или *Гуелебица*, *Пашова* (вм. Пашово или Пашови-колиби), *Абрамова* (вм. Аврамово), *Канди* (вм. Кандови-колиби), *Мустафа* (вм. Мустафови-колиби), *Балатъ* (вм. Балатови-колиби), *Койнарцко* (вм. Койнарцки-колиби), *Бузго* (вм. Бузгови-колиби), *Делевци* (вм. Далови-колиби), *Вератъ-колибе* (вм. Вератови-колиби), *Дурлу-еви*, *Чемерно*, *Хюсеинъ-тепе* и *Дурлу-*

[1]) Подъ названието *колибакъ*, помацитѣ разбиратъ нѣколко, напр. 3, 5, 6, 10 или 15 колиби, не много далечъ една отъ друга. Такива малки групи населени мѣста нѣкждѣ казватъ махали; а ако сж прѣдназначени само за зимуванье — къшли.

Колибелеръ.[1]) Въ картата, изработена отъ рускитѣ военни топографи, прѣзъ врѣмето на окупацията, намираме отбѣлѣжени колибацитѣ: *Св. Петка, Пашови, Шондрови, Кандови, Вератови* (отсамъ границата), *Тебирюви* (на самата граница) и *Буравеновци* (задъ границата.[2]) Въ официалнитѣ статистики за Источно-Румелийското население отъ 1880 и 1885 год. нищо не е споменѫто за Бабешкитѣ колибаци, припадащи въ територията на Ист. Румелия. Двѣ години подиръ прокарването на границата между Румелия и Турция, румелийското правителство се научило, че Бабешкитѣ колиби въ Пещерската околия тоже спадали въ Ист. Румелия, но че неприпознавали румелийското управление.[3]) Въ пѫтописнитѣ бѣлѣжки на г. Д-ра К. Иречека, който пѫтувá въ Родопитѣ прѣзъ 1883 г. и посѣти краището Чепино, намираме само тѣзи думи: „Отъ с. Баня къмъ границата, по посока къмъ Разлога, оставатъ само четири часа пѫть до тъй нарѣченитѣ *Бабешки-колиби*, нѣколко стотини расхвърлени помашки колиби, нáполу румелийски, нáполу непокорени.“[4]) При изброяването на непокорнитѣ или непрѣдаденитѣ села въ Родопскитѣ планини, срѣщаме: „Вѫтрѣ въ границитѣ на автономната область Источна Румелия, имало непрѣдадени или независими цѣли 21 села, безъ частьта отъ Бабешкитѣ колиби, въ сѣверната страна на Доспатъ, които тоже влизатъ въ Ист. Румелия.“[5]) Съвсѣмъ кратки свѣдения за Бабешкитѣ колиби сѫ дадени и въ описанието на съпрѣдѣлното имъ краище Чепино.[6]) Неизвѣстниятъ авторъ, който ни дава въ Периодическо Списание на Книжовното дружество едно географико-историко-статистическо описание на два санджака въ Ист. Македония, — кѫдѣто и спада оставената на Турция часть отъ краището Бабекъ, — твърдѣ вкратцѣ споменува за тая разобщена отъ свѣта покраина, при сичко че е ималъ на рѫка официалнитѣ салнамета на Солунската область за годинитѣ 1302 и 1309 отъ Егира. Въ I-и отдѣлъ на това описание (Орография и хидрография) на едно мѣсто той казва: „при все това, Родопитѣ, Бабекъ и Рупчосъ си остаѭтъ и за други любознатели малоизвѣстни, понеже рѣдко кой може да проникне тамъ.“[7]) На друго мѣсто въ сѫщия отдѣлъ, казва: „Отъ Аврамово до Чукурли-Чайлъ е мѣстностьта Бабекъ, а надолѣ Рупчосъ;“[8]) а въ другъ отдѣлъ сѫ отбѣлѣжени само Бабекъ, Аврамово, Дагонска и Медарска махали.[9])

Не ще бѫде безумѣстно, да се запознаѭтъ българскитѣ читатели съ тая малоизвѣстна покраина, първобитнитѣ жители на която минѫлата година прѣдизвикахѫ едно кърваво сблъскване съ българската войска,

[1]) Гл. Cartes des nouvelles frontières, entre la Serbie, la Roumanie, la Bulgarie, la Roumelie Orientale et les provinces immediates de la Turquie, selon les decision du Congrès de Berlin, Juillet 1878. Carte 1-re, Frontière sud de la Roumelie Orientale.

[2]) Карта части Балканскаго полуострова, обнимающей весь театръ войны 1877—1878 г.

[3]) Вѣстникъ „Марица“, год. IV, Бр. 310, 1, а.

[4]) Cesty po Bulharsku, 342.

[5]) Непокорнитѣ села въ Родопскитѣ планини. Кн. I, стр. 8.

[6]) Сборникъ за нар. умотворения и пр. Кн. III, отд. I, стр. 356.

[7]) Пер. Сп. Кн. XXXVI, 812. Че неизвѣстниятъ авторъ е ималъ тъмни понятия за Родопскитѣ покраини, вижда се отъ това, че цѣлитѣ Родопи смѣта за една особенна покраина, както напр. покраината Бабекъ или Рупчосъ. Послѣ, краището Рупчосъ отчасти е изучено.

[8]) Пер. Сп. Кн. XXXVI, 813. И тукъ има една неточность. Краището Бабекъ се простира и отъ двѣтѣ страни на пл. Аврамово.

[9]) Пер. Сп. кн. XXXVII—XXXVIII, 17.

при завземаньето часть отъ колибацитѣ отсамъ границата. Това ще бѫде само единъ приносъ за изучваньето на обширното краище Бабекъ, тъй като при сегашнитѣ погранични и задгранични условия, едно всестранно изучванье е невъзможно.[1])

Краището Бабекъ лежи въ западнитѣ Родопи, обема обширно пространство отсамъ и оттатъкъ вододѣла на Марица и Места и граничи съ краищата Доспатъ, Чепино и Разлогъ. Прѣди Руско-Турската война, краището Бабекъ е било принадлежало къмъ нахията Разлогъ, ала въ сѫщность то е било независимо отъ турскитѣ власти и е било управлявано и сѫдено отъ единъ наслѣдственъ главатарь, сѣдалището на който е било и е селото, което носи името на покраината. Споредъ св. Стефанския Договоръ, цѣлото пространство на Бабекъ влизаше въ голѣмото Българско Княжество, а споредъ Берлинския Договоръ, то биде раздробено на двѣ части: сѣдалището на главатаря, заедно съ колибацитѣ оттатъкъ водораздѣлната чърта, бидохѫ оставени пакъ на Турция, а сички колибаци отсамъ казания вододѣлъ бѣхѫ присѫдени да съставяватъ часть отъ бившата Ист. Румелия. Казвамъ *присѫдени*, защото тѣ никакъ не бѣхѫ завземени отъ румелийскитѣ власти, при сичко, че се считахѫ привързани къмъ Пещерската околия. Само нѣколко колибака, ближни до Чепинскитѣ села Баня и Ложанье, бѣхѫ присъединени колкото за очи, къмъ общинитѣ на тия двѣ села и плащахѫ данъкъ нá-двѣ, нá-три.

Населението въ краището Бабекъ е помашко (българо-мохамеданско). Поради разобщението си отъ свѣта и поради първобитния си животъ, то се намира още въ голѣмо невѣжество. Жилищата на жителитѣ, съ исключение на онѣзи въ главното село Бабекъ и въ колибацитѣ: Тебирюви-колиби и Шондрюви-колиби, сѫ много прости и малко се различаватъ отъ кошаритѣ и хлѣвоветѣ за добитъцитѣ; облѣклото имъ е тоже грубо, не се съглежда въ него никаква истънченость и пъстрота, както въ облѣклото на жителитѣ отъ околнитѣ краища. Населението не се занимава съ никакви занаяти, а за търговия, съ исключение на първобитнитѣ остатъци отъ размѣнна търговия, не ще и да знае; то не желае, и въ нѣкои случаи е отбѣгвало да има съобщения и познанство съ населението отъ околнитѣ краища. Занимава се съ земледѣлие, скотовъдство и пчеларство, храни се съ най-долна храна, облича се много слабо, зимно врѣме ходи босо и живѣе полуживотински. Колибитѣ въ повечето колибаци сѫ много далечъ една отъ друга. Има колиби, дѣто подъ единъ и сѫщи покривъ безъ никакъвъ таванъ, на едина кѫтъ живѣѭтъ и спѭтъ хората, а на другия се хранѭтъ и лежѫтъ добитъцитѣ. Бабеченетѣ мислѭтъ и

[1]) По-голѣмата часть отъ свѣденията съмъ събиралъ лично прѣзъ 1887 год. въ Чепино, чрѣзъ Банчанина Хасанъ Тумбевъ, многогодишенъ ходжа по Бабешкитѣ колибаци. Имамъ на рѫка и послѣдното изложение за състоянието на Т. Пазарджикското окрѫжие. Събиралъ съмъ свѣдения и самъ минѫлата година задъ границата, а прѣди единъ мѣсецъ — отсамъ границата.

вѣрватъ, че най-голѣмия градъ на свѣта е чепинското село Баня, защото тамъ имало нѣколко дюкяни и двѣ джамии, и защото полуграмотнитѣ помаци, що ходѭтъ да имъ казватъ кога е рамазанъ и кога байрямъ, били отъ с. Баня.[1])

Помацитѣ отъ околнитѣ краища наричатъ събратията имъ Бабечане *Скарнавци*. Считатъ ги за много прости и диви хора, и сѫ създали подигравателни приказки и пословици за тѣхъ. Било е врѣме, казватъ Чепенчанетѣ, когато Бабечанетѣ били още пó-диви хора отъ колкото сѫ сега, и не разбирали нищо отъ свѣта, та като се случвало да видѭтъ нѣкой човѣкъ отъ друга покраина, бѣгали, за да се не срѣщнѫтъ съ него. Бабечанкитѣ и сега бѣгатъ, щомъ видѭтъ, че вървѭтъ къмъ тѣхъ непознати хора. Въ първитѣ дни на минѫлия мѣсецъ Юлий, една дружина Бабечане и Бабечанки бѣхѫ слѣзли въ землището на с. Ложане, за да ожънѫтъ нивитѣ на дѣда Даскала. Единъ день азъ послѣдвахъ даскаловия синъ Коля, който носеше яденье на жътваритѣ си, за да послушамъ жътварскитѣ пѣсни на Бабечанкитѣ; но щомъ ни съзрѣхѫ че вървимъ къмъ тѣхъ, женскитѣ напуснахѫ жътвата и започнахѫ да бѣгатъ нагорѣ. Тогава единъ отъ Бабечанетѣ извика да се спремъ, за да не се распилѣѭтъ жѐнитѣ изъ гората. Спрѣхме се и единъ отъ жътваретѣ дойде даземе яденьето за да го занесе на работницитѣ, а азъ и Колю трѣбаше да се върнемъ назадъ. Дивотата на Бабечанетѣ е охарактеризирана съ нѣколко приказки, отъ които привождамъ слѣдната:

Едно врѣме единъ Разложанинъ, като се връщалъ отъ Пазарджикъ, испуснѫлъ при единъ Бабешки колибакъ единъ синь патладжанъ. Намѣрилъ го единъ Бабечанинъ и като не знаялъ, какво ли ще е това чудо, свикалъ сичкитѣ колибаре, за да го отгадаѭтъ. Чудили се, мислили се, прѣпирали се, не могли да го познаѭтъ какво е. „Бре будали, викнѫлъ единъ отъ тѣхъ: „да викнеме дѣда Мехмеда, той е старъ човѣкъ на 110 год., той е ходилъ два пѫкьа на воденица, и ако знае, той ще знае това чудо какво е.“ Викнѫли дѣда Мехмеда. Той дошълъ, поглѣдналъ патладжана, изсмѣлъ се колкото могълъ и извикалъ: „Бре будали, оти да не познавате що е това? Това е лѝлякъ[2]) ама още не е прогледнѫлъ, бре!“

Въ Бабешкия говоръ се чуѭтъ нѣкои думи, които не се срѣщатъ въ говора на ни едно отъ околнитѣ краища. Има и такива думи, значението на които и сами не разбиратъ. Много думи иматъ, които не приличатъ ни на български, ни на турски, ни на гръцки, ни на влашки. Подобни думи се срѣщатъ въ говоритѣ и на други Родопски покраини, но пó-малко.[3]) И напѣвитѣ на пѣснитѣ имъ се отличаватъ. Най-любимитѣ имъ свирки сѫ кавала и булгарията.

---

[1]) За забѣлѣжванье е, че бабешкитѣ помаци и до днесъ казватъ на ходжата „попъ.“
[2]) Бабечанетѣ казватъ на прилѣпа *лилякъ*.
[3]) Въ Ахѫ-Челебийско съмъ слушалъ непонятнитѣ думи *такить, меръ;* въ Широка-Лѫка — думата *кличе-поройне*.

Отъ памтивѣка краището Бабекъ е било управлявано и сѫдено отъ единъ главатарь, сѣдалището на когото е било селото Бабекъ. До неотдавна главатарь и сѫдия на Бабечанетѣ е билъ нѣкой си Хаджи Яшаръ Ага. Слѣдъ смъртьта си той не оставилъ наслѣдникъ, вслѣдствие на което се явили двама съперници за главатарството: Хаджи Мустафа и Кацарьтъ. Главатарството си присвоилъ първиятъ и сполучилъ да го задържи за нѣколко врѣме; обаче съперникътъ му Кацарьтъ забиколилъ сичкитѣ колибаци и успѣлъ да обърне сичкитѣ колибаре него да припознаватъ за главатарь, до него да се допитватъ за сѣкакви работи и до него да се отправятъ за сѣкакви давии. Обиденъ, Хаджи Мустафа се обърнѫлъ за помощь до Алишъ Пехливана въ Баня-Чепинска, чийто синъ билъ ожененъ въ с. Бабекъ и тоже претендиралъ да стане главатарь на Бабечанетѣ, за да му изработватъ даромъ аби (марашъ). Алишъ Пехливанъ обѣщалъ своята помощь Хаджи Мустафому, не толкозъ зарадъ ограждане интереситѣ на послѣдния, колкото зарадъ достигане гонимата отъ сина му цѣль.

Такива въпроси помацитѣ ги рѣшаватъ съ куршумъ. Нѣма нищо пó-лесно за агитѣ въ затънтенитѣ краища, отколкото да си създадѫтъ причини, за да се трепѭтъ едни други. Ето какъ сѫ създадени причини за убиването на Хаджи Мустафовия противникъ Кацаря. Него го прѣслѣдвали двама аги: Хаджи Мустафа и Юсуфъ Алишъ Пехливановъ. По едно врѣме Юсуфовитѣ патици слѣзли кѫдѣ Кацаровата кѫща и му разровили нѣщо въ градината. Всползуванъ Кацарьтъ отъ общепризнатото селско право: да се избиватъ, каквито и да сѫ домашни птици, щомъ влѣзѫтъ въ посѣяна градина, той избилъ съ пушка нѣколко Юсуфови патици. Нѣколко деня подиръ това, едно Кацарово магаре, като заминувало покрай Юсуфовата махала, прѣскочило въ една слабо заградена градина и „фтесало.“ Юсуфъ уловилъ магарето и го държалъ три дни гладно въ яхъра си. Отъ патицитѣ и магарето работата зела съвсѣмъ сериозенъ видъ. Двамата аги се скарали прѣдъ много свѣтъ при джамията, и си казали очи въ очи: „или ти, или я,“ т. е. заканили се единъ на другъ, че ще се убиватъ. Десеть деня слѣдъ тая крамола, работата стигнѫла до кръвопролитие. Двамата неприятели взаимно се прѣслѣдвали и въ сѫщото врѣме и двамата прѣдвардвали да се не намѣрѭтъ сами вънъ отъ селото; ала пó-хитрия Чепенчанинъ Юсуфъ Алишъ Пехливановъ издебнѫлъ Кацарятъ, кога отивалъ да засѣдава на меджлиса въ Мехомия, и поставилъ испратенитѣ отъ баща му чепенски помаци на засада при Кемеръ-Кюприя, половинъ часъ подъ с. Бабекъ. Като се врѫщалъ Кацарьтъ, заедно съ сина си отъ Мехомия, двѣ пушки гръмнѫли при Кемеръ-Кюприя и повалили Кацарьтъ отъ коня на земята. Бащата умрѣлъ, а синътъ успѣлъ да побѣгне къмъ селото. Подиръ малко той се върнѫлъ на мѣстото на убийството, за да прибере паритѣ, сахатя и въоружението отъ трупа на баща му; ала тъкмо когато той се вртѣлъ около трупа, пакъ изгърмѣли нѣколко пушки и го ранили въ крака и носа. И това за това. Той послѣ се излѣкувалъ, обаче главатарството присвоили Хаджи Мустафа и синътъ му.

Ако и разобщени отъ свѣта, Бабечанетѣ зели участие при потушаваньето на Баташкото възстание. Управительтъ и главатарьтъ имъ Хаджи Яшаръ-Ага, испроводилъ, макаръ на сила, нѣколко дружинки помощь на Доспатлията Ахмедъ-Ага. Подиръ Баташкото кланье, нѣколцина отъ главатаритѣ, виновни по кланьето и дирени отъ турското правителство, прѣспокойно сж си живѣли въ с. Бабекъ. Тамъ се е крилъ и Банчанинътъ Алишъ Пехливанъ, единъ отъ дѣйцитѣ по Баташкото кланье, слѣдъ като избѣгалъ отъ Пловдивския затворъ.

За дохожданьето на „москофътъ“ Бабечанетѣ знаѭтъ само по това, че единъ пѫть посрѣдъ зима Чепинскитѣ помаци се разбѣгали отъ селата си и стигнѫли до тѣхнитѣ колибаци, а нѣкои заминѫли за Разлога. Година, двѣ подиръ това, тѣ на два пѫти видѣли да вървѭтъ по билото (вододѣла) хора съ бамъ башка дрехи, съ тюрлю тюрлю фесове, съ сърмени кори на рамата, носили книги и високи триножни столове, гледали, пишели и питали за названията на колибацитѣ около билото, което дѣли водата. Колибаретѣ изъ начало си помислили, че члѣноветѣ на международната европейска коммисия сж били нѣкакви *диви люде*, излѣзли отъ нѣкоя пещера и побъркали пѫтя; послѣ си тълкували, че били *шейтанье,* догдѣто най-сетнѣ единъ старецъ разсѣлъ заблуждението имъ, като ги увѣрилъ, че хората, що ходили по билото, били *джинове*, т. е. единъ видъ духове-сайбии на планинитѣ и на закопанитѣ въ земята пари.

Пб-послѣ минѫли още единъ пѫть такива хора съ книги, чанти и високи триножни столове, — това бѣ турско-румелийската погранична коммисия прѣзъ 1880 год., — и тѣ се спирали, писвали и распитвали за мѣстата, ала Бабешкитѣ колибаре и тѣхъ смѣтали за такива, каквито и по̀-напрѣшнитѣ.

Источно-Румелийското правителство въ първитѣ двѣ години нищо не е знаяло за Бабешкитѣ колибаци, които спадахѫ въ територията на автономната область. Чакъ прѣзъ Юлий 1881 год. то получило свѣдения отъ Пещеря, че освѣнъ селата Дьовленъ, Кара-Булакъ, Наиплие и Селча, около 150—200 колиби отъ самъ границата не припознавали румелийскитѣ власти и служили за прибѣжище на разбойнически чети, що отъ врѣме на врѣме нанасяхѫ пакости на жителитѣ въ Пещерската околия. Не се знае, дали румелийското правителство при нескончаемитѣ прѣговори и прѣписки съ Високата Порта по въпроса за 22-тѣхъ непрѣдадени села въ Рупчоската и Пещерската околии е имало прѣдъ видъ и въпроснитѣ колиби; обаче положително е извѣстно, че ни единъ колибакъ не е билъ *окончателно* присъединенъ къмъ нѣкоя отъ ближнитѣ общини, до присъединението на Ист. Румелия къмъ Княжеството.

Въпросътъ за Бабешкитѣ колиби отсамъ границата се доста затръни съ Турско-българската спогодба отъ 20 Януарий 1886 год. Вторията члѣнъ отъ тая спогодба гласи така: „До когато управлението на Ист. Румелия и онова на Княжеството сж въ рѫцѣтѣ на едно и сѫщо лице, мюсюлманскитѣ села отъ Кърджалийский Кантонъ, както и мюсюлман-

скитѣ села находящи се въ Родопската часть и оставени до сега вънъ отъ администрацията на Източна Румелия, ще се отдѣлятъ отъ тази область и ще се управляватъ направо отъ Императорското правителство и то въ замѣна за правото на Високата Порта, постановено въ 1-а ал. отъ чл. 15-й на Берлинский Договоръ.“ Втората алинея опрѣдѣля начина, по който трѣбаше да стане прокарванието на новата граница.[1])

Въпросътъ, кому трѣбваше да останатъ Бабешкитѣ колиби слѣдъ съединението, се заплиташе отъ фразата „както и мюсюлманскитѣ села, находящи се въ Родопската часть и оставени до сега вънъ отъ администрацията на Ист. Румелия.“ Споредъ смисъльта на тая фраза, ако Бабешкитѣ колиби бѣхѫ завзети отъ турскитѣ власти подиръ утвържданието на спогодбата, пространното имъ землище веднѫжъ за винаги щѣше да бѫде изгубено за България, както бидохѫ изгубени часть отъ Пещерската, по-голѣмата часть отъ Рупчоската и цѣлата Кѫрджалийска околии. Благодарение обаче на неизвѣстностьта на покрайната, както и на диводата на жителитѣ, а главно, благодарение на това, че слѣдъ думитѣ „мюсюлманскитѣ села“ не бѣхѫ помѣстени думитѣ *„и колиби,“* турско-българската коммисия при опрѣдѣлянието, новата гранична линия, неминувà прѣзъ Бабешкитѣ колиби и положението на тия послѣднитѣ си оставаше сѫщото, каквото бѣ и прѣди съединението, съ тая само разлика, че Бабешкитѣ колибаре, съ исключение на онѣзи по край граничната линия, прѣстанѫхѫ да се подчиняватъ на главатаря си въ Бабекъ, който вече бѣше назначенъ отъ турското правителство за мюдюръ на новата „Бабякъ-Нахиясѫ,“ отиваше да засѣдава въ Мехомийския казалски идаре-меджлиси, и слѣдователно, отъ името на турското правителство управляваше и сѫдеше краището Бабекъ. Прѣстанѫли отсамнитѣ Бабечанье да плащатъ каквито и да било малки даждия на Хаджи Мустафа, понеже усѣтили, че за нищо не ги дирили настоятелно отъ къмъ Турция. Освѣнъ това, въпроснитѣ колибаци се прѣобърнѫли на скривалища, гдѣто намирали сигурно прибѣжище подлежнитѣ на военна повинность младежи помаци изъ Чепино, Доспатъ и Разлогъ; укривахѫ се тамъ и контрабандисти на тютюнь и барутъ; вкарвахѫ се още пролѣтно врѣме за укриванье отъ прѣброяванье голѣмо число овце и кози, за да не плащатъ ступанитѣ имъ бегликъ. Много села и колибаци, както отсамъ, тъй и оттатъкъ границата, пролѣтно врѣме прѣкарвахѫ дребния си добитъкъ въ незавзетитѣ колибаци, вслѣдствие на което слѣдвахѫ загуби и за българското и за турското правителства.

На българското правителство станѫ извѣстно прѣзъ 1887 год., че отсамъ границата има колибаци, жителитѣ на които не припознаватъ никакво правителство и не плащатъ никакъвъ данъкъ. Обаче тогавашнитѣ обстоятелства не позволявахѫ да сеココматъ нѣкакви мѣрки. Прѣзъ 1889 година Пещерскиятъ Околийски Началникъ Зидаровъ и Ложанинътъ Хусю Потурнаковъ ходихѫ къмъ колибака Пашови-колиби, за

[1]) Зелената книга отъ 1886 год. Корреспонденция по съединението Стр. 14.

да убѣдѭтъ помацитѣ да се подчинѭтъ на българскитѣ власти; обаче колибаретѣ ги посрѣщнѫли долѣ подъ колибака въ единъ долъ и имъ казали, че тѣ нѣматъ намѣрение да се подчиняватъ на българското правителство, защото цѣли 10 години никой не имъ заповѣдалъ. Тѣ казали още, че ще употрѣбѭтъ орѫжие, ако Началникътъ се опита да влѣзе въ кой да е колибакъ. У насъ, казали помацитѣ, кадимденъ бери нѣма царь. Слѣдъ тоя опитъ по миролюбивъ начинъ, Началникътъ и Хусю се върнѫли.

Оставени така нѣколко години на произвола, Бабешкитѣ колиби бѣхѫ се обърнѫли на хайдутско гнѣздо. Дезертиритѣ отъ българската войска братия Рунюви отъ с. Баня-Чепинска, съставили една разбойническа чета отъ около 15—20 души, които обирали и убивали минувающитѣ прѣзъ границата пѫтници, крали добитъци отъ България и ги прѣкарвали за продань въ Турция, и надумвани отъ нѣкой си мюлязимъ Хаджи Османъ Ефенди (началникъ на пограничния отредъ при планината Куртово, прѣзъ 1890 год.), немирницитѣ постоянно распространявали властьта все пó-близо и пó-близо къмъ Чепинскитѣ села Баня и Ложанье, догдѣто завладѣли едно пространство около 8 часа пѫть по югоисточна посока, и 3 часа по югозападна. Тѣ успѣли да завземѫтъ колибака Фролово, заедно съ много групи пó-малки колибаци, принадлежещи къмъ него; усвоили пространнитѣ мѣстности *Старо-Куртово, Люта-Рѣка* и *Малювица,* заедно съ расхвърленитѣ по тѣхъ колиби; развалили пограничната колиба и напѫдили българскитѣ погранични стражаре.[1]) Пó-минѫлата пролѣть започнѫли да вѫрлуватъ още повече. Тѣ ранили смъртоносно единъ полицейски; ранили и обрали нѣколцина пѫтници, като отивали въ Турско; започнѫли да стрѣлѭтъ срѣщу българскитѣ стражаре, когато поискали да прѣброѭтъ овцетѣ въ нѣкои отъ колибацитѣ, и най-сетнѣ на 25-й Априлий вечерьта нападнѫли българския митарственъ постъ на *Юндала,* гърмѣли срѣщу стражаретѣ, когато тѣзи послѣднитѣ вечеряли въ колибата. Слѣдъ една малка битка, стражаретѣ се оттеглили насамъ, понеже видѣли, че нѣмало да излѣзѫтъ нá-глава.

За да се тури край на злочинствата отъ страна на разбойническата чета, и за да се заставѭтъ Бабешкитѣ колибари да се подчинѭтъ на правителството, както и да се усмирѭтъ възбунтуванитѣ горци, Татаръ-Пазарджикский Окр. Управитель Ил. Симеоновъ прѣзъ послѣднитѣ денье на мѣсецъ Май поиска военна сила. Единъ полкъ се отправилъ къмъ възбунтуванитѣ колибаци и ги завзелъ безъ никакво почти сериозно съпротивление. Възбунтуванитѣ колибаре отъ Фролови-колиби, единъ день прѣди пристиганьето на войската, били избѣгали по горитѣ, но послѣ се завърнѫли малко по малко. Въорѫжено съпротивление показали само колибаретѣ отъ колибацитѣ *Буравински-колиби* и *Горни-Кандови-колиби,* вслѣдствие на което двама помаци били убити и нѣколцина ранени.

[1]) Още прѣзъ 1888 год. единъ стражарь и единъ помакъ, като отивали къмъ кулата надъ с. Баня, пропаднѫли безизвѣстно.

За да се възпротивжтъ съ оржжие въ ржка, Буравинскитѣ и Кандовскитѣ колибаре били подигнжти отъ Ибрахима Тебирювъ изъ задграничната часть на расхвърлянитѣ по самата граница Тебирюви-колиби. Ибрахимъ Тебирювъ можалъ да заповѣда на Буравинцитѣ, защото водилъ жена отъ тѣхния колибакъ, та го познавали. Единъ день прѣди кървавото сблъскванье, той се явилъ прѣдъ майора Атанасовъ, който го убѣждавалъ да не лъже проститѣ колибаре и да не става причина за кръвопролитие. Убѣждавалъ го и помакътъ Хусю Потурнаковъ, кметски помощникъ въ с. Ложанье, който придружавалъ командуваната отъ майора Атанасовъ часть. Хусю казвалъ на Ибрахима, че работата не била както пó-ланската съ Зидарова и че сега ще има да се расправя съ войска. Ибрахимъ отговорилъ: „ти ги водишъ, ти си кавуринъ, утрѣ ще те питамъ.“ И прѣговоритѣ се прѣкжснжли. На другия день, когато една рота отъ войската отивала да завземе граничната линия, като наближила Боравинскитѣ колиби, Ибрахимъ се показалъ на единъ каменистъ върхъ съ дружина въоружени колибаре и извикалъ: „назадте гяурларъ“ и изгърмѣлъ срѣщу ротата. Неговиятъ викъ и гърмежъ били послѣдвани съ единъ залпъ отъ страна на ротата, по посока къмъ каменистия върхъ и Ибрахимъ, заедно съ още единъ колибарь се повалили на земята. Отъ войската нѣмало нито убити, нито ранени. Това събитие помацитѣ сж въспѣли съ една много дълга пѣснь.

Българската войска успѣла да завземе само една часть отъ колибацитѣ въ българска территория. Завзети били само 34 колибака, отъ които единъ — *Буравински-колиби* — билъ изгоренъ, по причина на въоржженото съпротивление. Щѣли били да бждатъ завзети сичкитѣ колибаци отъ самъ границата, ако да не било въоруженото съпротивление, което имá за резултатъ убиваньето и раняваньето нѣколцина помаци, изгаряньето единъ колибакъ, избѣгваньето на Буравинскитѣ колибаре въ *Аврамови-колиби,* задъ границата, и нáй-сетнѣ намѣсата на турското правителство.

При сичко че веднага слѣдъ сблъскванието Татаръ-Пазарджикский Окр. Управитель и Полковиятъ Командиръ имали свижданье при границата съ Разложкиятъ каймакаминъ и съ Колъ-агасж, и се размѣнили нѣколко обяснения, избѣгалитѣ колибаре повдигнжли страшна тревога изъ между задграничното помашко население. Разчуло се, че българскитѣ войски минжли границата, навлѣзли въ турска земя и горили селата и колибацитѣ.[1]) Догдѣ турскитѣ власти разбержтъ, какъ стои работата въ сжщность, въ Цариградъ било испроводено извѣстие, какво българскитѣ войски влѣзли въ турска земя, нападнжли на едно погранично село, гърмѣли срѣщу жителитѣ, пропждили ги и имъ изгорили кжщитѣ. На турското правителство, което поискало обяснения чрѣзъ българския

[1]) Кога пжтувахъ прѣзъ него лѣто въ Турско, научихъ се, че каймакамитѣ отъ пограничнитѣ кази Мехомия, Неврокопъ и Ахж-Челеби се намирали въ голѣмо недоумѣние слѣдъ тая случка. Особенно въ Мехомия, Бабекъ, Доспатъ и Пашмаклж помацитѣ много се уплашили.

дипломатически агентъ, било отговорено, че едно малко, въ българска територия, селце се въспротивило на властитѣ съ оржжие въ ржка и затова било изгорено. За кратко врѣме двѣтѣ правителства се споразумѣхж и назначихж членове за една турско-българска коммисия, която да отиде на мѣстото и провѣри споредъ пограничната карта, съставена отъ европейската коммисия прѣзъ 1879 год., въ чия територия спадатъ завзетитѣ отъ българската войска колибаци отъ краището Бабекъ. Отъ страна на Българското правителство за членове въ коммисията бѣхж назначени Подполковникъ Р. Петровъ и Майоръ Илиевъ. Слѣдъ щателна провѣрка отъ страна на коммисията, намѣрило се, че жилищата на възбунтуванитѣ колибаре били отъ самъ границата и че, слѣдователно, българската войска е дѣйствувала въ българска територия. Съ това се свърши спорътъ за завзетата часть отъ Бабешкитѣ-колиби; обаче за избѣгванье на други стълкновения и недоразумения, завземанието и на останжлитѣ колибаци се отложи.

Разрѣшението на възникнжлия между двѣтѣ правителства споръ, въ смисълъ, че българската войска на законно основание е завзела часть отъ колибацитѣ, може да се счита една голѣма сполука за българското правителство. Българската власть се распространи и установи въ часть отъ една покраина, дѣто отъ памтивѣка не е сжществувала никаква редовна и законна административна власть. Сполуката на българското правителство по тоя въпросъ има още по́-голѣма цѣна и поради това обстоятелство, че ако се гледа буквалниятъ смисълъ на Турско-българската спогодба отъ 20 януарий 1886 год., казаниятъ въпросъ бѣше доста заплетенъ, тъй като тия колибаци, никакъ незавземани отъ бившето источно-румелийско правителство, при едно по́-силно настояванье отъ страна на Турция, би могли да се причислжтъ къмъ незавзетитѣ родопски села, споменжти въ 2-и членъ отъ спогодбата.

Отъ 34 колибака, присъединени къмъ Т.-Пазарджикското Окржжие, осемь бидохж привързани къмъ с. Ложане и сега зависжтъ отъ Каменската селска община; а отъ останжлитѣ 26 се състави една нова община подъ название Фроловска, съ центръ въ *Фролово*, на́й-голѣмиятъ изъ между завзетитѣ колибаци. Министерството на Финанситѣ откри на 1-и Юни мин. година въ завзетитѣ мѣстности още три погранични митарственни постове, а именно при *Пашовитѣ-колиби, Велиица* и *Ялова́*, съ по двама младши пѣши стражари при сѣки постъ.[1]) А за да се приучжтъ колибаретѣ да дохождатъ въ центра на новосъставената община, както и за да се ослабжтъ врѣзкитѣ имъ съ с. Бабекъ задъ границата, Министерството на Външнитѣ Дѣла и Исповѣданията, съ Указъ отъ 19 Юни, отпуснж 2000 лева за построяванье джамия въ Фролово.[2])

---

[1]) Държавенъ Вѣстникъ, год. XIII, бр. 136 отъ 25 Юний.
[2]) Пакъ тамъ, бр. 140 отъ 1 Юлий.

Прѣзъ мѣсецитѣ Май и Юний мин. год. срѣщнѫхме въ нѣкои отъ вѣстницитѣ повърхностни и, въ нѣкои отношения, много погрѣшни свѣдения по немаловажния въпросъ за завземаньето на Бабешкитѣ колиби, въпросъ, който биде свършенъ, както видѣхме, съ завземанието на обширно пространство земя отъ българскитѣ власти. За да видѭтъ читателитѣ, до колко нашиятъ дневенъ печатъ е могълъ да събере свѣдения и да ни освѣтли по казания въпросъ, ний навеждаме слѣднитѣ извадки изъ пó-главнитѣ български вѣстници.

„Споредъ свѣдения отъ Баня (Пещерска околия), населяющитѣ *Бабешкитѣ-колиби* помаци се опитали да се съпротивляватъ на властитѣ, при прѣброяванието на овцитѣ имъ.

Споредъ други пó-прѣсни свѣдения, властьта взела нужднитѣ мѣрки, за да накара непокорнитѣ да зачитатъ закона“ (В. „Пловдивъ, год. VI, бр. 49 отъ 8 Май).

„Тия дни съ общо съгласие на царското правителство и Софийското се съставила една коммисия отъ помаци (?) и единъ пратенникъ на Императорското правителство, за да опрѣдѣли границитѣ на нѣколко помашки Родопски села, които до сега никому непринадлежали. Тая коммисия щѣла да опрѣдѣли, да ли тия села ще зависѭтъ отъ Одринския вилаеть, или отъ Пловдивското и Т.-Пазарджикското окрѫжия“ (В. „Новини“, год. I, бр. 34, отъ 16 Май).[1])

По поводъ на писаното въ чуждитѣ вѣстници, че нѣкакво си сблъскване станѫло между българетѣ и турцитѣ на турско-българската граница въ Родопитѣ и че вслѣдствие на това на българското правителство билъ подаденъ протестъ отъ страна на Високата Порта, в. „Свобода“ въ броя си (527) отъ 16 Май опровергава това и казва: „Въ положение сме да извѣстимъ, че никакъвъ протестъ е нѣмало, понеже работата, за която така прѣувеличено съобщаватъ, не е отъ естество и характеръ да прѣдизвика охлаждането на турско-българскитѣ отношения; тя има мѣстенъ, чисто полицейски административенъ характеръ.“ Пó-нататъкъ „Свобода“ расправя, че нѣкои отъ родопскитѣ турци отъ турската територия ежегодно минавали българската граница съ стадата си и отъ самъ ги пасѣли въ продължение на цѣлото лѣто, безъ да плащали бегликъ нито на Турция, нито на България; че българскитѣ власти искали да турятъ край на тази нередовность, вслѣдствие на което турцитѣ се въспротивили, станѫло сбивание между тѣхъ и стражаритѣ и че имало и отъ двѣтѣ страни по единъ човѣкъ убитъ. Казаниятъ вѣстникъ свършва: „Нашето правителство, учимъ се, влѣзло по тоя въпросъ въ сношения съ турското и работата е на свършване; опрѣдѣлена е турско-българска коммисия, която ще рѣши спорния въпросъ.“ (В. „Свобода“ год. V, бр. 527 отъ 16 Май).

[1]) Отъ съобщението на „Новини“, вѣроятно зето отъ нѣкой официозенъ турски вѣстникъ, се вижда до колко тъмни понятия сѫ имали и въ Цариградъ по въпроса за *Бабешкитѣ-колиби*, а тъй сѫщо и за географическото положение на спорното мѣсто.

„Помашкитѣ овчаре, които сѣка година минаватъ турската граница отъ къмъ Мекедония, и дохождатъ отсамъ за да пасѫтъ стадата си въ България, напослѣдъкъ въ планинската Рупчоска (!) околия (Татаръ-Пазарджикски окрѫгъ) не сѫ искали да платѭтъ данъкъ за овцитѣ си нито на турското, нито на нашето правителство. Нашитѣ правителственни агенти като настоявали, щото тази година помацитѣ овчаре да заплатѭтъ данъка си, послѣднитѣ имъ отговорили съ пушечни гърмежи. Кръвь потекла, но една часть отъ войската не закъснѣ да въдвори редътъ.

Като сѫ претендирали помацитѣ, че тѣ сѫ въ Турция, нашето правителство се съгласи съ Високата Порта, за съставлението на една смѣсена коммисия, която да разрѣши, възникнѫлия вслѣдствие на това произшествие споръ. Двѣтѣ правителства дѣйствуватъ съ пълно съгласие и въпрѣки извѣстията на чуждестраннитѣ вѣстници, не е имало отъ страна на Турция никакъвъ протестъ.“ (В. „La Bulgarie“ бр. 333 отъ 18/30 Май).

Въ изложението за състоянието на Татаръ-Пазарджикский окрѫгъ прѣзъ 1891—1892 год., намираме слѣдующитѣ свѣдения по завземанието на възбунтуванитѣ колибаци.

„Къмъ Пещерската околия се присъедини сега една нова селска община подъ название Фроловска. Тя е образувана отъ колибитѣ, които споредъ Берлинский Договоръ принадлежѫтъ къмъ Т.-Пазарджикското окрѫжие и които до сега не бѣхѫ завзети, поради опорството на самитѣ жители, а едвамъ това лѣто се завзехѫ отъ нашето правителство. Тѣ до сега не се подчинявахѫ нито на нашето правителство, нито на турското. Едни отъ тѣзи колиби сѫ присъединени и къмъ Каменската община.“ (Гл. Изложение за състоянието на Т.-Пазардж. окр. и пр. стр. 3).

„Има още едни колиби Буравински. И тѣ се присъединихѫ къмъ Фроловската община. Тѣ сега не сѫществуватъ. При завземанието имъ бидохѫ изгорени за съпротивление на жителитѣ имъ съ орѫжие на войската. Жителитѣ сѫ се изселили въ съсѣднитѣ Аврамови-колиби (Турция).

Има още нѣколко колиби на брой повече отъ завзетитѣ, пó-населени и пó-богати, които още не сѫ завзети и ще трѣба да се завзематъ. И тѣ, споредъ Берлинский договоръ, влизатъ въ предѣлитѣ на Татаръ-Пазарджикското окрѫжие. Съ завземанието имъ, ще се внесѫтъ нови измѣнения въ състава на общинитѣ.

Присъединенитѣ къмъ Каменската селска община осъмь колиби се считахѫ къмъ с. Лѫжанье, което съ село Каменица съставлява една съставна община, но едвамъ сега се завзехѫ. Тѣ и сега пакъ се считатъ Лѫжански колиби.

До присъединението на тѣзи колиби къмъ Каменската община, тази послѣдната имаше 1846 жители, а сега брои 2217 жители.

Новосформираната Фроловска селска община има 214 българо-мохамедански кѫщи съ 971 души жители (Гл. Изложение за състоянието на Т.-Паз. окр. и пр. стр. 5).

Сичкитѣ жители въ краището Бабекъ сѫ българи отъ мохамеданско вѣроисповѣдание. Точното имъ число не може да се знае, по причина, че до сега тамъ не е ставало прѣброяванье на народонаселението.

Свѣдения за колибацитѣ отсамъ границата ни дава Татаръ-Пазарджикския окр. управитель г-нъ Райновъ въ своето „изложение за състоянието на Т.-Паз. окрѫжие прѣзъ 1890—1891 год.“ Други свѣдения съмъ събиралъ, както се каза и пó-горѣ, прѣзъ 1887 год.

Въ изложението (стр. 4) намираме, че въ 33-тѣхъ колибака, окончателно присъединени минѫлата година къмъ Татаръ-Пазарджикското окрѫжие живѣли 1342 души жители. Колибацитѣ присъединени къмъ Каменската община сѫ слѣднитѣ: Далови-колиби съ 7 души жители,[1] Джиханови (18 д.), Дѫбени (13 д.), Св. Петка (107 д.), Шондрови (27 д.), Юмерови (33 д.), Пашови (137 д.) и Кандови (29 д.). Фроловската община е съставена отъ слѣдующитѣ 25 колибака: Фролови-колиби[2]) (158 д.), Бузгови (39), Бѫзови (39), Бутреви (27), Бичкови (7), Биркови (121), Вѣхови (8), Гегови (13), Дѫбови (51), Дрѣнкови (25), Дурловски (7), Дригови (20), Чупови (43), Еланови (7), Кехайови (24), Крантийски (47), Кладарски (44), Краставски (141), Ляшкови (26), Лютови (28), Пашалийски (5), Рохлеви (25), Тупеви (9), Чолакови (56), Юрукови (8).

Хасанъ Тумбевъ ми е далъ прѣзъ 1887 год. слѣднитѣ свѣдения за нѣкои отъ колибацитѣ, които той билъ забикалялъ въ качеството си на ходжа прѣзъ рамазанъ.

1. *Фролово,* на $1^1/_2$ часъ разстояние отъ кулата надъ с. Баня. Състои се отъ 50—60 колиби, пръснѫти низъ многобройнитѣ долчинки и падинки. Прѣзъ Фролово протича р. Ябланица. Сичкото почти землище на тоя колибакъ спада отсамъ границата, но главатаря на Бабечанетѣ имъ заповѣдваше до неотдавна. Само нѣколко малки группи отъ тоя колибакъ, като ближни до Чепинскитѣ села Баня и Ложанье, били присъединени още въ румелийско врѣме къмъ общинитѣ на двѣтѣ казани села; но колибаретѣ не се подчинявали съвършенно на властитѣ.

Половинъ часъ пó-горѣ отъ Фролово, по рѣката Ябланица се намирали развалини отъ староврѣмски зидища, които споредъ Хасана Тумбевъ приличали да сѫ остатъци отъ нѣкаква черква. Бабечанетѣ наричали тия развалини *кулата* и сѫ копали около тѣхъ, за да търсѭтъ иманье. Тамъ била намѣрена една монета пó-малка но пó-дебела отъ рубля.

---

[1]) Г-нъ окр. управитель е смѣталъ за особенни колибаци по една или двѣ отдѣлни колиби принадлежещи къмъ най-ближния колибакъ.

Защото тоя колибакъ се състои отъ повече колиби нà-близо една до друга, казватъ го и Фролово, т. е. придаватъ му окончание на село.

Единъ Бабечанинъ като оралъ въ околностьта на кулата, намѣрилъ 20—30 стари монети, а другъ намѣрилъ 2 оки срѣбърни монети и ги продалъ на златаре въ Пазарджикъ.

2. *Крантийски-колиби* или *Крантията*, $^1/_2$ часъ далечъ отъ Фролово. Състоятъ се отъ около 40 колиби прѣснѫти по самата граница отсамъ планината Велиица (вододѣлъ и гранична чърта). Сичкото му землище било отсамъ границата. Жителитѣ се занимавали съ земледѣлие и скотовъдство (развъждали овце и говеда). Прѣзъ 1887 год. плащали данъкъ въ Турско.

3. *Крастовá*, 20 минути отъ Крантията. Брояло 50—60 колиби. Водитѣ отъ землището на тоя колибакъ се стичали въ р. Грънчарица, притокъ на р. Бистрица. Тѣзи колибари се занимавали повече съ скотовъдство. Плащали данъкъ на главатаря въ с. Бабекъ.

4. *Куруджи-махлеси*. Колибитѣ на тоя колибакъ били прѣснѫти по лѣвата страна възъ долината на р. Ябланица. Отстои по $^1/_2$ часъ отъ Крастово, Флорово и Крантията. Наброявали се около 40—50 колиби, жителитѣ се занимавали съ скотовъдство и плащали данъкъ въ Турско.

5. *Чолакови-колиби*, прѣснѫти по лѣвата страна на Ябланица, между Крастово и Куружи-Махлеси, състояли се отъ 20—25 колиби, плащали данъкъ въ Турско.

6. *Дживгови-колиби*, тоже по лѣвата страна на Ябланица съ 20 колиби.

7. *Ходжӯви-колиби*, на брой 30, тоже сѫ прѣснѫти по лѣвата страна на р. Ябланица, занимавали се колибаритѣ съ земледѣлие и скотовъдство и никѫдѣ не плащали данъкъ.

8. *Еюбови-колиби*, на брой около 40, по лѣвата страна на Ябланица,

9. *Кехайови-колиби*, на лѣво отъ Ябланица, наброяватъ се отъ 40 до 50 колиби.

10. *Бузгови-колиби* се намиратъ на дѣсно отъ р. Кукущица,[1]) сичко 30 колиби.

11. *Бутрюви-колиби*, тоже на дѣсно отъ рѣка Кукущица, състоѭтъ се отъ 25 дома.

12. *Рохлюви-колиби*, на лѣво отъ Кукущица, близо до границата, съ 25 колиби.

13. *Юрукови-колиби*, тоже по лѣвата страна на Кукущица и до границата, 16 кѫщи.

14. *Кандовци*, до 30 колиби, распрѣснѫти отъ Юрукови-колиби нагорѣ, покрай самата граница. Този колибакъ на врѣме е билъ присъединенъ къмъ Ложанската община, и жителитѣ му прѣзъ 1887 год. сѫ плащали данъкъ на България. Тоя колибакъ се дѣли на двѣ групи: *Горни-Кандови-колиби* и *Долни-Кандови-колиби*.

15. *Тебирюви-колиби* сѫ распрѣснѫти по бърдото Аврамово, на самата граница. Тоя колибакъ билъ сгрупиранъ отъ три махали и наброявалъ до 120 кѫщи, отъ двѣтѣ страни на границата. Колибитѣ сѫ прѣснѫти

[1]) *Кукущица* и *Мала-рѣка* се сливатъ подъ Бузгови-колиби и приематъ име *Ябланица*.

по самия равенъ вододѣлъ и отъ нѣкои водата тече нататъкъ, а отъ нѣкои насамъ. Жителитѣ отъ тоя колибакъ били малко нѣщо пó-питомни и пó-отворенички хора. Пó-свѣстно обработватъ земитѣ си и пóвече добитъкъ развъждатъ. И къщитѣ на тоя колибакъ не сѫ много надалечь една отъ друга, и това му придава видъ на село, а не на колибакъ. Тукъ и жилищата на хората били пó-добрѣ построени. Жителитѣ иматъ добръ поминъкъ. Освѣнъ съ земледѣлие и скотовъдство, тукъ женскиятъ полъ работялъ прости аби, както за домашно употрѣбление, така и за продань. Помацитѣ отъ Теберюви-колиби, като пó-питомни, имали поминъчни роднински връзки съ помацитѣ въ краищата Чепино и Разлогътъ. Цѣлиятъ колибакъ билъ привързанъ къмъ джумаятътъ (общината) на главното с. Бабекъ. При исплащането на данъцитѣ, тѣ били много редовни: за земитѣ имъ оттатъкъ границата плащали на Турция, а за онѣзи отсамъ границата, — на България. Кръвния данъкъ — войска — тѣ давали само на Турция. По случай на едно кърваво спрѣчкванье между нѣколцина теберювчанье и двама митнически стражари прѣзъ Августъ въ 1887 год., помацитѣ бѣхѫ се оплакали и въ Мехомия и въ Ложанье, т. е. и на турскитѣ и на българскитѣ власти.

16. *Пашови-колиби* отстоѭтъ единъ пушкинъ хвърлякъ (крушумъ мензили) отъ Тебировитѣ-колиби. Всичкитѣ 50 колиби сѫ отсамъ границата. Прѣзъ 1887 година тоя колибакъ бѣше привързанъ къмъ Ложенската община.

17. *Малювица*. Тоя колибакъ състоялъ само отъ нѣколко колиби и се считалъ като часть отъ Пашови-Колиби.

18. *Св. Петка*, състои отъ около 25 колиби, пръснѫти по височинитѣ на западъ отъ с. Ложанье. Жителитѣ се занимаватъ съ земледѣлие, скотовъдство и пчеларство. Както тоя, тъй и слѣднитѣ три колибака прѣзъ 1888 год. сѫ принадлежали къмъ Ложанската община.

19. *Далови колиби,* на брой 6, близо до св. Петка.

20. *Джиханови-колиби,* на брой 10, тоже близо до св. Петка.

21. *Шондрюви-колиби* сѫ забѣлѣжителни по това, че сичкитѣ 15—16 къщи сѫ двукатни (чардаклии) и покрити съ дъски. Тоя колибакъ е расположенъ въ гориста присойка и затова тукъ имало много пчеларе. Освѣнъ съ пчеларство, Шондрювци се занимавали съ земледѣлие и скотовъдство.

22. Селото *Бабекъ* лежи на два часа разстояние задъ границата, въ расклоненията на Пл. Велиица. Прѣзъ селото протича единъ малъкъ долъ, който подъ селото се втича въ Бѣла-рѣка. Селото има 200 къщи, 2 джамии съ минарета и единъ мехтепъ до джамията, въ който зимно врѣме се събирали 20—30 момчета да се учѫтъ на четмо и писмо. Тукъ сѣки петъкъ се събиратъ колибаретѣ отъ сичкитѣ Бабешки колибаци, едно за да се кланятъ и молѭтъ въ джамиитѣ, и друго да си накупѭтъ каквото не могѫтъ да си направѭтъ сами. Въ петъкъ се събира единъ малъкъ пазарь.

Кѫщитѣ въ това село неприличали на колиби. Повечето били двукатни и добрѣ наредени. Покрити сѫ съ дъски. На 5—6 души голѣмци кѫщитѣ били доста голѣми, омазани съ варь и покрити съ керемиди.

Селото Бабекъ прѣди руско-турската война и нѣколко години слѣдъ неѭ е било сѣдалище на покраинския ага, който е управлявалъ цѣлата покраина полунезависимо. Сега Хаджи Мустафа е мюдюрь на колибацитѣ спадащи въ Турция и на онѣзи прѣснѫти по граничната линия. Мюдюрьтъ е и члѣнъ въ Мехомийския идаре-меджлиси.[1])

Едно пó-подробно изучване живота, нравитѣ, обичаитѣ, поминъка, облѣклото, жилищата, говора и пѣснитѣ на бабешкитѣ помаци, поне отъ самъ границата, ще ни открие много интересни работи. Тая покраина и до день днешенъ е една отъ най-затънтенитѣ: жителитѣ ѝ, задоволни отъ първобитния си животъ, стараѭтъ се да отбѣгватъ каквото и да е сближаванье и съобщаванье съ жителитѣ отъ другитѣ покраини. Тѣ не искатъ да гледатъ пó-далечъ отъ колибитѣ си. Сѣки колибарь е царь въ колибата си, на градинката до нея, на ближната гора, отъ която сѣки день си набира дърва, колкото ще му трѣбатъ само за вечерьта, на нивитѣ и ливадкитѣ си. Сѣки колибарь владѣе една, двѣ или три долинки, въ които пасѫтъ добитъцитѣ му и работѭтъ сичкитѣ члѣнове отъ семейството му. За данъцитѣ, които тѣ плащатъ, мислѭтъ че ги събирали хармоедницитѣ аги за тѣхнитѣ собственни кессии; защото тѣ, колибаретѣ не разбиратъ, защо ще имъ иска нѣкой пари, безъ да имъ е давалъ нѣщо напрѣдъ. До неотдавна, тѣ сичкитѣ даждия сѫ давали въ натура, най-вече въ медъ и масло, понеже твърдѣ малко понятие иматъ за паритѣ. За да се опитомѭтъ тѣзи хора, Татаръ-Пазарджикския Окр. Управитель г-нъ Райновъ е намислилъ да ги сгрупира на нѣколко селца, каквото да могѫтъ да се приучѫтъ на общежитие, да имъ се отворѭтъ училища и да могѫтъ да имъ бѫдѫтъ съобщавани държавнитѣ закони.

София, Августъ 1892 год.

---

[1]) Въ Салнамето на Солунската Область за 1307 год. отъ Егира (1888), при изброяванието на градоветѣ, селата, махалитѣ, чифлицитѣ, манаститритѣ и метоситѣ, отбѣлѣжено е само селото Бабекъ (стр. 269), а ни единъ отъ колибацитѣ.